

Інна Лаухіна
кандидат педагогічних наук, доцент
Ольга Побережник
викладач

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

КРОС-КУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ НАЙБІЛЬШ УЖИВАНИХ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

В останні десятиліття в лінгвістиці посилилась увага науковців до всебічного вивчення взаємовпливів різних культур, зокрема йдеться про використання крос-культурного аналізу для глибшого розуміння шляхів лексичних запозичень та їх подальшої адаптації у мові-реципієнті, що спирається на дослідження «культурної історії» слів-репрезентантів.

Наразі у мовознавстві залишаються недостатньо розробленими питання, які стосуються теоретичного підґрунтя самого поняття крос-культурного аналізу та його методики. Це спричинило значні розбіжності як у трактуванні нового терміна, так і у визначенні меж його застосування. Ми маємо на меті дослідити найбільш уживані у сучасній українській мові французькі запозичення та простежити їх конотації як у французькому так і в українському Інтернет-дискурсі на основі крос-культурного аналізу

На думку науковців, при переході французького запозичення в українську мову відбувається його асоціативне переосмислення, що веде або до звуження вихідного лексичного значення, або до розширення аж до повного зникнення первинної семантичної ознаки. [1,с.396]. Такі трансформації значень слів можна виявити та пояснити за допомогою крос-культурного аналізу, а відтак під таким кутом зору розглянемо змістове наповнення трьох широкоживаних французьких запозичень – *адреса*, *армія* та *авантюра*. Це можна здійснити за допомогою зіставлення тлумачень лексичної одиниці в українських та французьких лексикографічних джерелах, виявлення частотності його конотативних значень в україно- та французькомовному Інтернет-просторі, порівняння розбіжностей

значень та частотність вживаних конотацій, звернення до культурологічних чинників, які зумовили ці відмінності.

Перша лексема *адреса*. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови знаходимо такі визначення як то: позначення місця розташування житла людини або будівлі, напис на конверті, пакунку, що вказує на місце призначення та ім'я одержувача, код, що визначає місце розміщення інформації, адреса даних, віртуальна адреса [2, с. 9].

У Етимологічному словнику української мови зазначено: «*адреса*» походить від фр. *adresse* – «адреса», пов'язаного з дієсловом «*addresser*» (скеровувати, адресувати), утвореним з префікса а- «при -, до -», що зводиться до лат. *ad* і дієслова «*dresser*» (підіймати, ставити) [3, с. 12].

У французьких лексикографічних джерелах слово *адреса* має такі визначення: фізична або інтелектуальна якість розумної людини чи її поведінка; адреса; назва адреси людини; адреса для якогось наміру (для повторного відправлення листа); знак (слово, формула), що утворюють певний вид інформації; вираз (число, буква), що являє собою осередки пам'яті у комп'ютері (уведення інформації за адресою); виступ на асамблеї політиків [4, с.19].

Виявляється, що такі відмінності у значеннях іменника *адреса* можуть бути пов'язані з його конотаціями та атрибутивами, що його оточують. Компаративний аналіз атрибутивів виявляє відмінність оцінних характеристик у двох мовах. Оцінні характеристики об'єкту переважають у французькій мові так як допомагають класифікувати його різновиди. Це пов'язано з тим, що французи за своєю природою – естети, і для того, аби вдало охарактеризувати щось, передати своє ставлення до певного явища, зацікавити співбесідника, їм необхідно оцінювати все, що стало предметом їхнього інтересу [5, с. 159].

Наступна лексема – *армія* – у Великому тлумачному словнику сучасної української мови має визначення як сукупність усіх сухопутних, морських та повітряних збройних сил держави та *перен.* маса людей, об'єднаних спільною ознакою, справою» [2, с. 24].

У Етимологічному словнику української мови зазначено: фр. *armée* «армія», *армер* «озброювати» походять від лат. *arma* «зброя», спорідненого з лат. *armus* «верхня частина руки [3, с.132] .

У французьких лексикографічних джерелах лексема *армія* має такі значення: як ізольований електричний кабель із захистом, у гербовій символіці тварина із залізними кігтями, матеріал з якого виготовляють арматуру, зброя, озброєння, армія, обладунки, прикрашені герби, об'єднання всіх військ для боротьби, створення армії, армія окупації, звільнення; сукупність військових сил держави. [4, с. 34].

Шляхом крос-культурного аналізу виявлено, що лексема *армія* була запозичена в українську мову з французької опосередковано через польську зі значенням «озброювати». Передумовою до появи цього слова із зазначеною конотацією, очевидно, стали воєнні дії, що відбувалися у XVII-XVIII ст. на території нашої держави та поширення на українських землях різних видів ручної вогнепальної зброї [1, с. 275]. Щодо оцінної конотації, то в уявленні французів *армія* постає прекрасною та єдиною, адже саме завдяки воєнним діям та революціям Франція здобула свободу та незалежність. Географічна характеристика армій засвідчує підвищений інтерес громадян Франції до військово-політичних дій у світі, пов'язаний з прагненням відродити порядок та політичну стабільність у межах своєї держави та займати першорядні позиції серед країн світу за рівнем життя.

Третя лексема - *авантюра*. Згідно з даними Великого тлумачного словника сучасної української мови *авантюра* – це ризикований, непевний захід, дія, справа, розраховані на випадковий успіх, *заст.* пригода. [2, с. 29]

В Етимологічному словнику української мови зазначено, що лексему *авантюра* було запозичено з французької мови двома шляхами: через польську та російську мови. Фр. *aventure* походить від лат. «*adventura*» те, що має відбутись, пов'язаного з лат. *advenire* «відбуватися, траплятися» утвореним з префікса *ad-*«до-, при-» та дієслова «*venire*» «приходити», [3, с. 22]

У Словнику іншомовних слів лексема «авантюра» має наступне визначення: ризиковане, сумнівне діяння, часто з корисливими, безчесними цілями, розраховане на випадковий успіх, акція без урахування реальних можливостей та умов, приречена, як правило, на невдачу, пригода, халепа. У словнику Larousse dictionnaire des difficultés de la langue française представлено наступне визначення слова авантюра: від лат. «adventura» – те, що має статися, непередбачений випадок, одноразовий або надзвичайного характеру, стосується однієї або більше осіб, історія, епізод, кампанія з великими труднощами, в значній мірі невідомими, іноді з неочікуваними результатами, за участю однієї або декількох осіб, будь-яка справа, де ризик є значним, і успіх якої є сумнівним, любовна інтрига, частіше поверхневі і нетривалі стосунки.

У словнику «Le Robert Micro Dictionnaire de langue française» [4,с.25] представлено наступне визначення слова авантюра: пригода, те, що викликає подив ; всі події, які впливають на когось, якась неприємна пригода, аварія, афера, неприємний випадок, пригода, набір заходів, пов'язаних з досвідом, які передбачають ризик, новизну, заохочення до пригод, дух пригод, передрікати комусь його майбутнє, ворожити.

Україномовне тлумачення поняття авантюра пов'язано з ризикованим заходом, випадковим успіхом, орієнтовано на майбутнє, оскільки у тлумаченні має значення, як подія, що має відбутися, визначають негативне значення цього поняття, сумнівне діяння пов'язане з певними безчесними цілями, неорієнтоване на успіх, таке, що приречене на невдачу.

Натомість французькі лексикографічні джерела наполягають на непередбачуваності, незвичайності характеру цього поняття, на великих труднощах, інколи на невідомих результатах, але визначають його, як успішну справу. Можливо, певною мірою це пов'язано з ментальністю українського народу, який дуже часто зазнавав невдач у веденні військових дій і у лексичний склад української мови слово авантюра увійшло, як поняття досить негативного характеру. У французькій мові під словом авантюра у

більшості лексикографічних джерел розуміють також і кохання, але найчастіше – несерйозні, нетривалі стосунки, оскільки поширеною є думка про особливе ставлення французів до пригод. Натомість в українських лексикографічних джерелах повністю відсутнє таке тлумачення поняття авантюра як любовна пригода. Відмінності у сприйнятті поняття даної лексеми пов'язані з психологічними особливостями носіїв французької мови, а також літературних та мовних преференцій. На основі крос-культурного аналізу відмінності у значеннях і у розумінні іменника «авантюра» можуть бути пов'язані також з тими конотаціями, з якими воно зустрічається, а також з емоційним забарвленням використаних атрибутів, така емоційність більш притаманна французькій мові, про що свідчать українські та французькі інтернет-джерела.

Таким чином, крос-культурний аналіз французьких запозичених слів української мови, який полягає у дослідженні лінгвістичних явищ через їх культурне середовище та історичні передумови, дозволяє більш об'єктивно оцінити ступінь взаємодії обох мов, виявити їх багатоаспектні зв'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кустова Г. И. «Типы производственных значений и механизмы языкового расширения». – Москва : «Языки славянской культуры», 2004.
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005.
3. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 1: А-Г – / Укл. : Р. В. Болдирев та ін., 1982.
4. Rey A. Le Robert Micro Dictionnaire De la Langue Française, 1998.
5. Голованівська М.К. Французський менталітет с точки зрення носителя російського язика. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1997.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/aventure>

https://www.puf.com/content/Dictionnaire_de_la_langue_française

<http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?action=alpha&Qry=%C0>